FENNTARTHATÓSÁGI TÉMAHÉT 2021.

PÁLMAOLAJMENTES ÉLET AZ ESŐERDŐK VÉDELMÉBEN

1. számú melléklet

HÁTTÉRINFORMÁCIÓK TANÁROK RÉSZÉRE

1) Jane Goodall és az előadás bemutatása

Dr. Jane Goodall a főemlőskutatás három őrangyala közül a csimpánzokat megfigyelő kutatónő. A másik kettő a gorillákat kutató Dian Fossey, akit tragikusan fiatalon meggyilkoltak, és Birutė Galdikas, az orangutánokat a mai napig terepen megfigyelő professzorhölgy.

Az előadás a főemlősök, és kiváltképp az orangutánok, valamint a leggyakrabban használt növényi olaj kapcsolatát szolgálja bemutatni. Célja, hogy rávilágítson arra, hogy mindenkinek van lehetősége tenni azért, hogy megmenekítsen egy vagy több fajt a kihalástól, akár olyan kis erőfeszítéssel is, ami a boltok polcai előtt történő tájékozódásban merül ki.

2) Mi a pálmaolaj?

a) Miből állítják elő? – Az afrikai olajpálma (*Elaeis guineensis*) fürtös virágzatának terméséből.

b) Hogy néz ki? – (Illusztrálva) Kb. 30 m magas, hozzávetőlegesen 7 m-es levelei vannak, úgy 25 kg-os termése van egy fának. 1 gyümölcs kb. 4 cm-es, és 1000 db van egy fürtön. Félreértés: Az olajpálma ≠ a kókuszpálmával!

c) Mik a fő összetevői? – palmitinsav (42%), olajsav (41%), linolsav (10%), sztearinsav (5%), mirisztinsav (2%), karontin – narancssárga színanyag

3) Hol készül?

Trópusi esőerdők helyén, monokultúrás ültetvényeken, de feltehetjük a költői kérdést, hogy miért nem sivatagokat fásítanak? A monokultúrás ültetvények olyan mezőgazdasági területek, ahol jellemzően egyféle (mono-) növényt termesztenek. Ilyen például egy búza- vagy kukoricamező, és az olajpálmaültetvény is. Az alsó képen jól látszik a szerkezeti különbség a valódi trópusi esőerdő és az olajpálma-ültetvény között.

4) Milyen a globális elterjedése?

A származási országa Nyugat-Afrika, azonban a globális termelés 85%-a Indonéziából és Malajziából származik. Egyre növekvő és bővülő ültetvények vannak ezek mellett Dél-Amerika és Afrika trópusi területein is.

5) Leggyakoribb nevek

pálmaolaj
pálmazsír
pálmamagolaj
kernel
növényi zsiradék
növényi olaj
növényi zsír
palm oil
kernel oil
palm kernel
egyéb (főleg kémiai elnevezések alapján)

6) Hogyan készül?

A nehéz hozzáférhetőség és egyszerűség okán, a szándékos felégetéssel történő erdőirtás után, az így „megtisztított” területeken kialakítják a már említett monokultúrás olajpálma-ültetvényeket. Ezek a talajok intenzív mezőgazdasági használatra általában hosszú távon alkalmatlanok a gyors „kimerülésük” miatt, és többek közt emiatt vonnak művelés alá újabb és újabb területeket.

Az esőerdők közelsége miatti sok potenciális kártevő és a monokultúrás ültetvényekre jellemző relatív nagy betegségkockázat csökkentése miatt, nagy mennyiségben használnak egészségkárosító növényvédő szereket, például peszticideket. A betakarítás után a megtisztított gyümölcsöket a malomban zúzzák össze, eltávolítják a maghéját és kipréselik a nedvesség tartalmát.

7) Hogyan készül?

A finomítás során a kipréselt anyagot színtelenítik, ízmentesítik és szagtalanítják. A frakcionálás művelete a különböző halmazállapotú részek elválasztására szolgál. Az átészterezéskor a különböző célokra szánt olajok új tulajdonságait alakítják ki.

8) Hogyan készül?

A hidrogénezés az olvadáspont növelését (szilárdítást) jelenti. A glicerolízis a vizes és olajos fázisú anyagok összekeverését megkönnyítő kémiai művelet. A desztilláció során a javarészt folyadék halmazállapotú különböző illékonyságú alkotókat választják külön.

9) Mennyit fogyasztunk?

Hozzávetőlegesen 75 millió t/év, ebből kb. 60 millió tonnát Indonézia és Malajzia.

10) Kapcsolódó problémák 1 (természet- és környezetvédelmi)

a) A trópusi esőerdők kiirtásának legfőbb oka.

b) A biodiverzitás (biológiai sokféleség) csökkenése, ha egy faj kihal, többé nem lehet újra létrehozni, és a trópusi esőerdők biológiai hotspotok, ami azt jelenti, hogy ezeken a területeken kimagaslóan nagy az adott területen megtalálható fajok száma, azaz egy kis erdőterület kiirtásával is hatalmas pusztítást lehet végezni.

c) Az erdők felégetése a klímaváltozás egyik fő okozója, az égés során levegőbe visszajuttatott széndioxid (CO_2)--kibocsátás miatt.

d) A környező tőzeges területek lecsapolása, és ezzel a talaj nagymértékű bolygatása, később a kibányászott tőzeg elégetése szintén a klímaváltozás egyik növelő faktora.

e) A víz-, talaj- és levegőszennyezések egyértelműen káros hatással vannak mind az emberi, mind az összes többi élőlény egészségi állapotára.

f) Az esőerdők által kialakított mikroklíma megszűnésével drasztikusan megváltozik, felborul a hidrológiai ciklus. A hirtelen érkező nagymennyiségű csapadékot sokkal nehezebben fogja fel a ritkásan telepített olajpálma-ültetvény nagyságrendekkel kisebb levélfelülete és talajban lévő gyökérzete, így gyakorivá válnak olyan korábban nem jellemző környezeti jelenségek, mint például villámárvizek, vagy földcsuszamlások, vagy akár az aszály.

g) Az erdők kiirtása és az ültetvények felhagyása után teret nyer a hatalmas tájsebeket okozó külszíni bányászat, mely újabb szennyezéseket eredményezhet az addigra egyébként is túlhasznált területeken, valamint újfent nagy mennyiségű széndioxiddal járul hozzá a klímaváltozás felgyorsításához.

11) Kapcsolódó problémák 2 (emberjogi)

a) Rossz foglalkoztatási körülmények, gyakori gyermekmunka.
b) A helyi közösségek, természeti törzsek → szorosan függenek az erdők nyújtotta ökológiai szolgáltatásoktól, ezek megszűnésével kilátástalan és kiszolgáltatott helyzetbe kerülnek.
c) A szennyezések okozta egészségügyi problémák, megkeserítik, és megrövidítik az ott élők életét.
d) Nem ritkák az életellenes merényletek: Indonéziában többször előfordultak természetvédelmi aktivistákat célzó gyilkosságok, melyek áldozatai kiváló oknyomozó munkákat végző civilek voltak, akik jellemzően a saját környezetüket próbálták védeni.

12) Veszélyeztetett fajok:

13) orangutánok (*Pongo*)

14) szumátrai orrszarvú (*Dicerorhinus sumatrensis*)

15) ázsiai tapír (*Tapirus indicus*)

16) szumátrai tigris (*Panthera tigris sondaica*)

17) borneói törpeelefánt (*Elephas maximus borneensis*)

18) borneói nagyorrú majom (*Nasalis larvatus*)

19) maláj medve (*Helarctos malayanus*)

20) Felhasználás

A bolti termékek felében megtalálható, azaz nagyjából minden második termékben előfordul.

21) Fenntartható. Valóban? Ellenőrzési problémák, összeférhetetlenségek.

Műholdas adatok vannak a tűzhelyekről, ezekből látszik, hogy mikor hol alakítanak ki újabb ültetvényeket. Az RSPO egy olyan tanúsítványnak készült, melyet azért hoztak létre nemzetközi civil szervezetek, a pálmaolaj termelő országok, és egyéb nagy érdekeltségű gazdasági szereplők, hogy fenntartható módon állítsák elő a pálmaolajat. Ennek értelmében meg kellett volna felelniük a kitermelőknek olyan követelményeknek, mint például, hogy nem vonnak be újabb erdőterületeket a termelésbe, vagy humánus körülmények közt dolgoztatják az alkalmazottakat stb. 2015 óta az RSPO tagok több, mint 1,2 millió hektár erdőtűzért felelősek. Jelenlegi előállítási módon, a művelt területek méretét és helyszínét, valamint az okozott természeti károkat figyelembe véve egyértelműen kijelenthető, hogy Indonéziában és Malajziában nem létezik fenntartható forrásból származó pálmaolaj, azaz az egyetlen ökologikus választás, ha teljesen bojkottáljuk, és keressük azokat a termékeket, amelyek nem tartalmazzák.

22) Megoldási javaslatok

a) pálmaolaj tartalmú termékek bojkottja
b) petíciók, nyílt levelek írása a témában
c) vásárláskor a pálmaolaj mentességet jelölő logók keresése, figyelése
d) termékek alapanyag eredetének feltűntetése
e) jó minőségű, hagyományos eljárással készülő termékek támogatása
f) hazai termesztésű alapanyagok választása
g) közvélemény-kutatás, szemléletformálás